

1009. Yrsta, Rasbo sn.

Pl. 45.

Litteratur: B 538, L 293, D 1:258. J. Bureus, F a 6 s. 183 n:r 92 b (Rhezeliuss), F a 5 n:r 289, F a 1 s. 66; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 140; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 30, R 556 (UUB), s. 455; G. Floderus, Beskrifning öfver Rasbo härads antiqviteter, 1813 (UUB); A. Floderus, De parocciis Uplandiae Rasbo et Kihl (diss. Uppsala, 1848), s. 7; UFT h. 2 (1872), s. 50; G. Ahlbin i Upsala ¹⁴/₇ 1922, Upsala Nya Tidning ¹⁹/₆ 1923; B. Bergman, Inventering av fasta fornminnen i Rasbo sn ¹⁰/₆ 1925, med tillägg ²⁷/₆ 1926 (ATA), Uppländsk run- och bildstensristning (1948), s. 94; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 37.

Äldre avbildningar: J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 538); Dybeck (D 1:258); G. A. Hellman foto 1932 (ATA).

Runstenen stod till 1949 45 m. ÖNÖ om den punkt, där avtagsvägen till Yrsta utgår från stora landsvägen Uppsala—Öregrund, 15 m. Ö om nya vägbanan. Den befann sig här i ö. kanten av den stora, trädbevuxta backe, som utbredde sig Ö om byn. Stenen var rest i västra kanten av gamla vägbanan, med ristningsytan åt ÖSÖ. Den flyttades 1949 och restes 2 m. Ö om landsvägen och 10 m. N om avtagsvägen till Yrsta. I backen mellan vägen och byn, »Asplundsbacken» (nu växer där mest tall och gran), finnes ett gravfält, bestående av stensättningar och jordblandade rösen.

Inskriften finnes upptagen i Bureus' samlingar (F a 6 och F a 5), efter meddelande av Rhezelius. Egendomligt nog är den icke omtalad i dennes resejournal (F c 6) eller hans renskrift (R 550), endast i inskriftsförteckningen, som han överlämnade till Bureus (F a 6). Platsen säges vara: »Vti Yrsta backan östan byen» (F a 6), »Yrstad» (F a 5). — Ransakningarna: »Yrrestad skulberget enn Runnestehn.» — Peringskiöld, Monumenta: »Straxt hoos Öreby doch på Yrstad ägor wid stora vägen där några märkeliga ättebackar äro, wises en någorlunda behållen Steen» (B 538 och L 293: »Öreby, på Yrstads ägor»). — And. Celsius har granskat inskriften den 13 juni 1726: »På Yrstad ägor wid Landvägen i Rasbo» (R 556); »Stenen är af och et st. borta på ändan, at begynnelsen eij igenfinnes. På et st. af en ormslänga finnes detta ordet: **uaiþr**» (F m 60). — G. Floderus skriver först av Peringskiölds uppgifter och fortsätter: »Wid den förr omnämnde Yrsta runesten finnes några märkeliga ättebackar. Ingen der anställd grafning, eller några andra omständigheter kunna gifva mer Ljus i denna sak.» — Dybeck: »Stenen står på Asplundsbacken invid vägen mellan Rasbo kyrka och Örby, ej långt från Örbyån.»

Ljusgrå, grovkornig granit. Höjd 1,20 m., bredd 1,20 m. Ytan är slät och ganska jämn. Ristningen är tydlig.

Inskrift:

uaiþr litu rita stin þino abtir . fastbiurn . faþur sin

uaiþr . . . letu retta stein þenna æftir Fastbiorn, faður sinn.

»uaiþr . . . läto uppresa denna sten till minne av Fastbjörn, sin fader.»

Till läsningen: Alla runorna i 1—5 **uaiþr** säkra. R. 9 har möjligen en uppåtriktad bst på h. sidan av hst, men då ingen fortsättning finnes på den v., är det föga sannolikt, att runan har varit **a**. Sk framför 10 **l** är tydligt. Däremot saknas sk efter 13 **u**, 17 **a**, 21 **n**, 25 **o**, 44 **r**. 15, 20 **i** äro icke stungna. En del av bst i 47 **n** är bevarad.

Rhezeliuss (F a 6): **uaiþr litu . rita stin þino abtir . fastbiurn . faþur . sin**. — Hadorph o. Leitz (B 538): 1—5 **uaiþr**, 6—9 **ili**. — O. Celsius: 1—5 **uaiþr**, 6—9 A. Celsius: 1—5 **uaiþr**, 6—9 — Dybeck: 1—5 **uaiþr**, 6—9

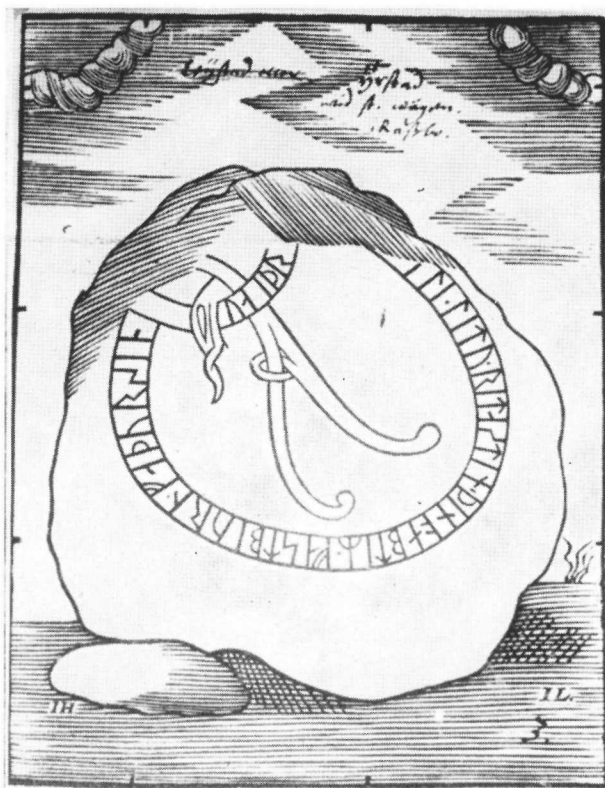

Fig. 168. U 1009. Yrsta, Rasbo sn. Efter B 538.

Ornamentiken tyder på att en ganska stor del av ristningen nedtill har gått förlorad. Det är mycket svårt att tänka sig, med ledning av vad som nu finns kvar, hur ristningen från början har sett ut. Den erinrar i någon mån om U 875, som är utförd av samme ristare. Framför predikatet 10—17 *litu rita* ha gått minst två namn. Till denna del har hört 1—5 *uaiþr*, som knappast låter sig säkert tolka. Brate förmodar tveksamt ett namn Vred, sålunda med ett *r* supplerat efter 1 *u*. Tänkbart vore ju, att *ai* är tecken för ett *e*- eller *ä*-ljud och att *uaiþr* kunde vara samma namn som *uap̃r* U 937, 990 och 991, sålunda ett runsv. *Veðr*. — Om namnet *Fastbiörn* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 99.

Att ristaren är Åsmund Kåreson, såsom redan Brate har antagit, kan knappast vara tvivelaktigt. Härpå tyder själva huggningens beskaffenhet, runornas utseende, bruket av skiljetecken och vissa ordformer såsom *rita*, *pino*, *abtia*. Och det motsäges icke av den ornamentik, som finnes bevarad. Det är i så fall av stort intresse, att stenen har stått i ett stort gravfält, som har hört till byn Yrsta, sannolikt också invid en gammal väg från Örby till Rasbo.

1010. Årsta, Rasbo sn.

Pl. 48.

Litteratur: P. J. Lindal, Rapport till Riksantikvarien 27/7 1881 (ATA); C. A. Klingspor i UFT h. 11 (1883), s. cxxxv f.; G. Ahlbin i Upsala 12/7 1922, Upsala Nya Tidning 19/8 1923, brev till O. Janse 3/7 1922, till S. Curman 3/1 och 27/6 1927 (ATA); B. Bergman, Inventering av fasta fornminnen i Rasbo sn 1925 (ATA); O. v. Friesen, Anteckningar (UUB).

Äldre avbildningar: v. Friesen foto 1928 (UUB).